

למען תזכור: yoelf@asiatec.co.il
המכון התורני - יפו 208 קומה 3 ים; א-ה (בין 9:00 ל-18:00) שירותי הקלדה, הגהה, עריכה, עימוד ועיצוב מקצועיים לספרי קודש, חוברות, עלונים. לפרטים, וכן לתרומות והנצחות: 0504108058

העלון יוצא לאור עולם פרי נדבת ליבו הטוב של חברי המכון ומנותיקי סופריה חזקי וזל שיחי לרגל שמחת נישואי בת דודו הגר שמעון גוטמן שליט"א - דומ"ץ בביה"ד הישר והצדק אלעד ומחבר עשרות ספרים שתתקיים בשעתו"מ ביום א' פ"ו יתרו ליל חמשה עשר בשבט הממשמש ובעל"ט, בני ברק. לזכות החתן היקר הר' דוד צבי שלמה הכהן בן מינדל והכלה אסתר בת רייזל, שיזכו לבנות בית נאמן בישראל, ובבוא העת לראות זורות ישרים ומבורכים, ויזכו הם והוריהם לאריכות שנים מופלגת לבריאות איתנה ותמידית ולכל מילי דמיטב ושסיעתא דשמיא מרובה תלווה אותם על כל צעד ושעל ומענה ועד עולם, אמן.

בס"ד

שע"י המכון התורני ירושלים

בשלח - תשפ"ג | גליון 6 | הפקה ועריכה: הרב נעם יעקובי שליט"א וצוות המכון התורני

'האדם מתעלה רק מתוך הקושי'

וּפְרָעָה הַקְרִיב וַיִּשְׂאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֵינֵיהֶם וְהָיָה מִצְרַיִם נֹסֵעַ אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מֵאֵד וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה' (שמות יד, ט).
בני ישראל נכנסו לפחד, וייראו מאד! הם רואים שמצד אחד המצריים רודפים אחריהם ומהצד השני יש מדבר, ומולם הים סוגר עליהם, ולכן נכנסו לפחד גדול. והרי לכל דרכי ה' יש סיבות. ואם כן הקשה המשגיח הג"ר יחזקאל לוינשטיין זצ"ל (בס' "יד יחזקאל"), מדוע עשה להם הקב"ה כל הצער והפחד הזה, ומפני מה לא בקע להם את הים מבלי שיכנסו לכל היראה הזאת? וכן היה כשבאו למרה לא היה להם מים לשתות, שהיו מרים, וגם

"ויסב אלקים את העם דרך המדבר ים סוף" (שמות יג, יח).

"ויסב אלקים את העם" - ר"א אומר: כדי ליגעם שנאמר "ענה בדרך כוח" (מכילתא).

העיר המשגיח רבי יחזקאל זצ"ל, הרי היו עתה במצב של עבודת ה' שהם כבר ראוים לצאת ממצרים, וראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזל, ואם כן מה צריך עוד ליגעם ולענותם, ורואים מכאן מעלת העינוי שנותן מעלה לאדם מה שאין ההתגלות הכי גדולה יכולה ליתן, כי דוקא על ידי העינוי והקושי זוכים לשלימות כמו שנאמר "למען ענותך ולנסותך" (דברים ח, ט). הענינות זהו המצרך ומזכך את הגוף והנפש מכל לכלוך וזוהמה, וזהו ענין "יפה עניותא לישראל" (מלך ישר).

והנפלאים שלו בלימוד התורה, שבהם הלימוד נכנס אצלו לפנימיותו, היו דוקא בזמנים של כאב, קושי ונסיונות. ובכל זאת כשלא ויתר ובנחישות ישב ולמד, התורה הזאת היא התורה אשר יש לו עליו הקנין החזק ביותר, כמו שכתוב (קהלת ב, ט) "אף חכמתי עמדה לי", ואמרו חז"ל (בילקוט שמעוני שם) תורה שלמדתי באף נתקיימה לי. כך היתה ישיבת מיר, כשגלתה דרך יערות הכפור של סיביר עד ליפאן, ואף שמה לא היו רצויים עד שהמשיכו וגלו לשנחאי, שם גרו בגטו בחום קשה ובתת תנאים, עם מחלות מסביב. וכל פעם היתה גזירה חדשה. וכל זאת כשהם רחוקים כל כך ממשפחותיהם וקהילותיהם. ואין הם יודעים בכלל מה גורל יקריהם אשר נותרו מאחור. כך הם חיו מנסיון לנסיון. ובכל זאת דוקא מתוך שנחאי בקע קול התורה, ואמר לי מו"ר הג"ר חיים שמואלביץ זצ"ל כי בשנחאי מסר את השיעורים החזקים ביותר שלו מעולם. וגם המשגיח הג"ר יחזקאל זצ"ל העיד על עצמו שאז מסר את השמועס'ן החזקים ביותר שלו. ועוד שמעתי מהג"ר מרדכי יהודה לוברט זצ"ל מגולי שנחאי שאמר בזה"ל אין שנחאי איז געווען א שטארקע מצב פון תורה [בתוך שנחאי היה 'מצב' של תורה]. וכך הם הצליחו ועברו את כור הברזל במשך חמש שנים וזכו והצמיחו את מעתיקי השמועה של הדור הבא.

זה צריך להיות לימוד לכל אחד ואחד בחייו הפרטיים, כאשר באים עליו נסיונות וקשיים ותקופות קשות. צריך לדעת שדוקא מתוך מה שהוא יתגבר, הוא יתעלה למדריגות רמות ביותר. וחלילה לחשוב שהנסיונות באו להורידו ולהכשילו, ההיפך הוא הנכון, שבאו לגדלו ולרוממו, לחשל ולזכך אותו.

בזה עלינו להבין מדוע הקב"ה הביא עליהם את כל העיכוב הזה ובדרך צער.

וביאר סוד הדבר, שהוא ללמדנו שאדם עולה מעלות רוחניות רק מתוך מצב של קושי ונסיון. כשהכל הולך ישר ובקלות, הוא נשאר באותה מדריגה. ורק כאשר האדם מתגבר על קושי, אזי הוא עולה ומתעלה. הקב"ה יכל מיד לבקוע את הים ולהביא להם מים מתוקים, אבל היה רצון מלפניו ית' לרוממם, שיתפללו ויקבלו את זה מתוך קושי, ואז יזכו להתעלות. נסיון בא בכדי לרומם את האדם ולזכך את לבו להתקרב לעבודתו ית'. כמ"ש (דברים ח, א) "ויענך וירעיבך", ומדוע? "למען נסותך לדעת היש ה' בלבבך אם אין".

ובאמת לו יסתכל אדם אחורה בחייו, יראה שהזמנים הטובים

תפשו אומנות אבותם

וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה', חז"ל (במכילתא כאן) לימדו אותנו בשלוש התיבות הללו "תפשו אומנות אבותם" מספר יסודות גדולים בענין התפילה. ראשית, למדנו שתפילה היא אומנות וצריך לדעת איך להתפלל, לא רק לומר את המילים של התפילה, אלא תפילה היא כמו חץ וקשת, כמו שאמר יעקב אבינו "בחרבי ובקשתי" - "בצלתי ובבעותי" (בראשית מח, כב ובתרגום שם), וצריך לדעת איך לכוון את החץ ואיך לזרוק אותו באופן שיועיל. כן הדבר בתפילה, צריך לדעת איך להתפלל, באיזו צורה לעמוד לפני המלך, איך לכוון את המילים ובאיזה מקום לעמוד, ואת כל שאר פרטי הדינים והעניינים של תפילה. ודבר נוסף לימדנו חז"ל, שתפשו אומנות אבותם, כי האדם מצד עצמו אינו יכול לגשת ולהתפלל, ולא היה יכול לרכוש את מעלת התפילה, היות שהתפילה הוא דבר נשגב מאוד למעלה מהשגת אנוש, רק האבות הקדושים שתיקנו את התפילה - הם פתחו את הפתח וסללו את הדרך, כדי שתהיה אפשרות לכל אחד מישראל לעמוד בתפילה לפני ה'.
(דעת שרגא - רבי צבי שרגא גרוסברד)

עצמות יוסף כמורה דרך לעם ישראל

הקב"ה סבב את בני ישראל דרך המדבר, ואחרי זה "ויסעו מסוכת וגו', ובאמצע סיפור מסעות בני ישראל מלמדנו הפסוק דמשה העלה עצמות יוסף עמו.

ולכאורה היה מן הראוי לכתוב זאת בפרשת בא, בשעת יציאת מצרים כאשר נשאו צרורותם בשמלותם על שכמם, וכאן נראה כעירוב פרשיות.

ויש לומר, שארוננו של יוסף היה מורה דרך לבני ישראל בדרכם הנפתלת והרת נסיונות במדבר, על "עצמות יוסף" הסתכלו ויהי לנס - הוא יוסף "אשר כמה צרות הגיעוהו ועדיין הוא עומד בצדקו" (בר"ר צד, א). הוא יוסף אשר ישב י"ב שנה בבית האסורים ולא נפלה רוחו, לא הטה מדרך בית אבותיו. בכל מצב שהיה, עמד והכריז "כי גנב גנבתי מארץ העברים" (בראשית מ, טו), הוא יוסף שהודיע "ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת" (שם לט, ט). על כן בשעת "ויסב אלקים את העם דרך המדבר" למדנו הכתוב דעצמות יוסף עמם, כמורה דרכם לבל יפלו ברוחם.

(דברי אגדה - מרן הגר"ש אלישיב)

זכרון לצדיקים

י"ג שבט תש"ה: הגאון הצדיק רבי יששכר שלמה ב"ר יצחק טייכטל הי"ד בעל "משנה שכיר" ו"אם הבנים שמחה"

תכלית המצוות

... אמר רבא (ברכות יז, א) תכלית תורה תשובה ומעשים טובים, וכן אמרו בקידושין (מ, ב) גדולה תורה שמביאה לידי מעשה, הרי דהמעשה עיקר. וכן אמרו (יבמות קט, ב) כל מי שאין בו אלא תורה אף תורה אין בו, וכל ספרי היראים קדמאי ובתראי מלאים מזה דהעיקר רק המעשה "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" (ויקרא יח, ה), וכתרגומו 'יחי בהון לחיי עלמא'. ועל כן ניתנו לנו תרי"ג מצוות שהן הן המעשה אשר התורה מביאה אליה.

אבל דע שגם מעשה המצוות ג"כ עוד אינם תכלית הנרצה מאת השם, כי עוד יש מזה תכלית מעולה ויותר גדולה במעלה מזה אשר יוכל האדם להשיגה רק באמצעות התורה והמצוות, עיין רמב"ם סוף הלכות תמורה שכתב בזה"ל, ורוב דיני התורה אינו אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן הדעות וליישר כל המעשים, עיי"ש.

וזכה ברוח קדשו לכוון לדעת הזה"ק (ח"ב צז, ב) שמכנה ג"כ לתרי"ג מצוות התורה תרי"ג עטין דאורייתא, שהן רק עצות איך לבא אל האמת ולהתקרב אליו יתברך שמו. וזה לשון הפירוש ברמב"ם ריש פרק ב' מיסודי התורה, שכתב על מה שכתב הרמב"ם האל הנכבד והנורא הזה מצוה לאהבו וליראה אותו שנאמר "ואהבת את ה' אלהיך" ונאמר "את ה' אלהיך תירא", וכתב המפרש בזה"ל, ולא נתנו כל המצוות אלא כדי שנגיע בהם לזו המדרגה כדכתיב (דברים ל, יט) "ובחרת בחיים לאהבה את ה'" עכ"ל. הרי דתכלית התורה ותכלית המצוות הוא רק להביא את האדם לידי אהבת השם ברוך הוא וברוך שמו.

כבוד שבת בזמירות בשעת הסעודה

הרמב"ם בסוף הלכות שבת (פ"ל ה"א) כתב: "ארבעה דברים נאמרו בשבת, שנים מן התורה ושנים מדברי סופרים. שבתורה זכור ושמור, ועל ידי נביאים כבוד ועונג, שנאמר (ישעיה נח, יג) "וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכובד". ועיי"ש דמפרש מהו כבוד, לצאת לקראתו ולרחוץ ולכבדו בכסות, ועונג הוא בתבשילין.

ולכאורה לדבריו ה"ל להקדים [הפסוק] הכבוד לעונג, כי כל הדברים שחשב לכבוד הן נעשים תיכף וקודמים לעונג שהוא מאוחר.

ונראה לי דמרמז עוד על הכבוד שעושים בשעת עונג ר"ל בשעת סעודה, והכבוד הוא הזמירות שמזמרים לכבוד האל ית"ש, וע"כ כתב "וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכובד" ר"ל לזמר על העונג, ואתי שפיר.

ה' ישמר צאתך ובואך

במדרש (ב"ר עט, ב - על הפסוק "ויבא יעקב שלם" בראשית לג, יח): "ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם" (תהלים קכא, ח), "ישמור צאתך - ויצא יעקב, "ובואך" - "ויבא יעקב שלם", עכ"ל.

ביאור כונת המדרש, דמתחלת צאתו משם ועבר דשם התחיל הגלות אצלו, לא סר מעליו שמירת הקב"ה עד בואו לבית אביו שלם. דלפום ראות עיני הבשר כשהיה בגלות היה נראה שה' היה מסתיר פניו ושמירתו מעליו, על זה בא המדרש לגלות דלא היה חילוק בין "ויצא יעקב" ל"ויבא יעקב" כולן היה בשמירת השם. וכן הוא אצלנו בגלות הכל נעשה בשמירת הקב"ה עלינו. (מתוך זמירות "משנה שכיר")

ביום ח' בשבט, הגיעו רבי יששכר ור' משה דוד סמוך לדלת הקרון. לפניהם עמדו הרוסיים, ואחוריהם יהודים נוספים שנפשם כלתה לפת לחם. יהודי אחד התאמץ והצליח לתפוס פיסת לחם אך כשראה זאת הרוסי חטף מידו את הלחם, ורבינו בעדינות נפשו וטוב לבו לא יכל לעבור על גזילת הרש, הסתכן ודרש ממנו בתוקף שיחזיר לנגזל את לחמו. בשל כך זכה רבי יששכר לבעיטה גסה שגרמה לו להוציא מפיו אנחה כבידה, דבר שהיה 'אסור' במצב ההוא. ואשר יגורנו בא: כאשר אנחתו של הרב הגיע לאזניו של חיל גרמני, הפך הלה את חנייתו אל צירו של הקת, והכה בה בחזקה ובאכזריות גדולה על ראשו של הרב, על פניו ועל עיניו מכה אחר מכה, תוך שהוא דוחף אותו חזרה פנימה אל תוך הקרון, כשהוא נאנק מיסורים וכאבים נוראים. בעודו מתפתל בכאבו, עוד הוסיף והשמיע דברי חיזוק ועידוד, ואמר: "עוד מעט ותכלה ממשלת זדון מן הארץ ותזכו לישועה גדולה, מרגיש אני בעצמי שרגעי ספורים אך אני מבטיח לכם שאתפלל עבורכם שתזכו לישועה גדולה".

ביום רביעי י' בשבט, הבחין ר' משה דוד שלאחר יום שלם של כאבים ואנחות, החל רבי יששכר לגנוח ולנשום נשימות עמוקות, תופעה אשר התבררה לו לאחר מכן מפי היהודים שבקרון, כתחילת גסיסה. כך הלך מצבו והדרדר במשך יומיים, ועם כניסת השבת, אור ל"ג בשבט תש"ה השיב הגאון הקדוש רבי יששכר שלמה הי"ד את נשמתו הטהורה לבוראו, בין זרועותיו ועל ברכיו של ר' משה דוד הנ"ל, אשר המשיך ושמר על גופו הטהור במסירות בהמשך הדרך עד הגיעם ליעדם, שם ניטלה הימנו בכוח גופת הרב לעגלה המתים לשריפה רח"ל, יקום ד' דמו לעינינו.

לקראת סיום מלחמת עולם השנייה נשלח רבי יששכר לאושוויץ. סיפר ר' משה דוד וקשטין ז"ל שהיה עמו במחנה, כי רבי יששכר היה מלא וגדוש בתורה וביראה כמעייין הנובע, וגם בהיותם בגיא מלמות עודד את רוחם במאמרי חז"ל, במדרשים, בסיפורי צדיקים משובבי נפש.

התורה היתה שעשועיו אף על סף האבדון, והוא הרבה לצטט שאלות ותשובות וביירוים מספרו ההלכתי "משנה שכיר".

"עד כדי כך רבינו נשאר בגדלותו" מתאר רמ"ד וקשטין, "שיום אחד נוצר קשר ביני לבין יהודי שלמרות חיצוניותו המרשימה, הרי שדעותיו והשקפותיו לא תאמו את החינוך שקיבלתי בבית אבא. ולמרות היותנו בשפל המדרגה פנה אלי רבנו, שזיהה שחונכתי על ברכי חסידות גור, וייעץ לי להתרחק מאיש זה ולהתבדל מקרבתו ומשמיעת דעותיו הנוגדות את דרך רבותיו הקדושים".

בחודש שבט תש"ה, כשצבאות בעלות הברית התקרבו לאושוויץ, העבירו הצוררים את כל יושבי המחנה ממקום למקום ברכבת בת חמשה קרונות, כאשר בארבעה הקרונות נדחסו היהודים, ובקרון האחרון אוכלסו שבויים רוסיים.

בהיותם בדרך, ירו רוסיים מצידו הדרך על הגרמנים ופגעו בטעות בקרון החמישי. הגרמנים חששו שהשבויים הרוסיים יברחו, עקב הפרצה בגג הקרון, ועל כן העבירו לארבעת הקרונות שבהם היו יהודים. הדוחק בקרונות אלו היה רב גם בלעדיהם, ולאחד שדחפו פנימה גם את השבויים הרוסיים, הגיע מספר האנשים בכל קרון למאה עד מאה וחמישים איש. בעת חלוקת המזון, נשארו הרוסים עומדים בפתחי הקרונות, ודחפו בידיהם וברגליהם כל יהודי שניסה להתקרב לפתח.

אנא! הפיצו את מעינותי חוצה! קרא רבי יששכר שלמה והוא ברגעיו האחרונים מובל בקרון המשא ע"י הנאצים. מים רבים, מים חיים פרצו ופיכו מעינותיו הטהורים של הגאון הקדוש רבי יששכר שלמה טייכטאל ראב"ד פישטיאן-סלובקיה. פנקסים עבי כרס מחידושיו בביאורי סוגיות ומחילופי מכתביו בהלכה, כמה כרכים על אגדות חז"ל, פרשת השבוע ועוד. ולאחרונה כתבים מתקופת השואה האיומה - דרשות קורעות לבבות שהשמיע בצל המלחמה הנוראה, כל אלה הותיר עם הסתלקותו, זאת מלבד מה שכבר הספיק להדפיס בחייו

(מתוך "מוסף שבת קודש")

מתשובותיו תחת השם "משנה שכיר" ח"א. וספר "אם הבנים שמחה". רבי ישכר שלמה ישב בפישטיאן והוכר כאחד מגדולי הפוסקים בהונגריה וצ'כיה, אך מצודתו היתה פרוסה על פני התפוצה כולה. שלא כשאר חבריו גאונים וגדולי הונגריה, החליף הוא מכתבי תורה גם עם רבים מגאוני פולין, רוסיה וליטא. כמו רבי מאיר אריק, רבי מנחם זמבה, רבי מאיר שפירא, ה"דבר אברהם", רבי אהרן וולקין מפניסק, רבי אברהם שטיינברג מברודי, רבי נחום ווינדפלד, רבי יעקב יצחק רודרמן ועוד אחרים. (מתוך קובץ "מוריה")

מתשובותיו תחת השם "משנה שכיר" ח"א. וספר "אם הבנים שמחה". רבי ישכר שלמה ישב בפישטיאן והוכר כאחד מגדולי הפוסקים בהונגריה וצ'כיה, אך מצודתו היתה פרוסה על פני התפוצה כולה. שלא כשאר חבריו גאונים וגדולי הונגריה, החליף הוא מכתבי תורה גם עם רבים מגאוני פולין, רוסיה וליטא. כמו רבי מאיר אריק, רבי מנחם זמבה, רבי מאיר שפירא, ה"דבר אברהם", רבי אהרן וולקין מפניסק, רבי אברהם שטיינברג מברודי, רבי נחום ווינדפלד, רבי יעקב יצחק רודרמן ועוד אחרים. (מתוך קובץ "מוריה")

פירש רש"י, אז כשראה הנס עלה בלבו שישר. נראה מכאן חידוש גדול ונפלא בשירה, שלכאורה היא באה מתוך התפעלות והתרגשות נפשית, וזה מלמדנו שגם השירה היא חכמה, ושירה אמיתית יוצאת מתוך הכנה והחלטה איך לבטא הרגשות והתפעלות, וזהו מש"כ רש"י "עלה בלבו שישר", ולא כל מה שאדם שר יש בו חשיבות שירה אלא אם כן היא באה מתוך הכנה של הנפש כראוי, שתהא יוצאת מתוך לבו של אדם.

(פניני דעת - רבי אליהו מאיר בלאך)

"אז ישיר משה", במדרש (שמו"ר פכ"ג, ה'): הה"ד "פיה פתחה בחכמה" וגו', היינו אתערותא דלתתא, ע"י חכמה, ואז באה אתערותא דלעילא הארת השירה. (זכרון שמואל - רבי שמואל רוזובסקי)

אמר רבי עקיבא, בשעה שאמרו ישראל "אז ישיר" לבש הקב"ה חלוק של תפארת שהיו חקוקים עליו כל אזין שבתורה, "אז תשמח בתולה במחול", "אז ידלג כאיל פסח", "אז תפקחנה עיני עורים", "אז ידבר יהושע", "אז תראי ונהרת" וכו', בהתעלות של השירה קבל הכל הארה חדשה, והרגישו כל הטוב שבבריאה. (ילקוט)

במדרש: כשיצאו ישראל מן הים ברכו "ברוך מחיה המתים". ירמוז מה שדרשו חכמינו ז"ל 'אז שר' לא נאמר אלא 'ישיר', מכאן לתחיית המתים מן התורה. ולכן כיון שיצאו מן הים ואמרו שירה המתחילה ב"אז ישיר" לשון עתיד ידעו שיש תחיית המתים, ולכן ברכו "ברוך מתיה המתים". ("ישמח משה" - רבי אברהם משה דמרי)

"אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה" (שמות טו, א). רק אז שרו את השירה. וראה רש"י בפרשת ציצית (במדבר טו, מא): "ושמונה חוטים שבה, כנגד שמונה ימים ששהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים". ומבואר מדבריו שלא אמרו שירה מיד ביציאתם ממצרים. ורק 'אז'... אמרו. וטעמו של דבר הוא משום ששירה והודאה נאמרת רק לאחר גמר הנס, וכמו שמצינו (עיי' ט"ז וא"ר או"ח סי' ר"ט) שאין החולה מברך ברכת הגומל עד שיתרפא לגמרי, וכמו שביאר הגר"ח (הובא ב"עמק ברכה" בענין הלל על הנס) על הפסוק (תהלים ג, 1) "ואני בחסדך בטחתי יגל לבי בישועתך אשירה לה' כי גמל עלי", דאף ש"ואני בחסדך בטחתי", ויש לי בטחון גמור בישועת ה', זהו רק סיבה ש"יגל לבי בישועתך", אבל "אשירה להשם", דהיינו שירה שייך לומר רק אחר גמר הנס, כאשר "גמל עלי". ועל כן לא אמרו ישראל שירה מיד בצאתם ממצרים שעדיין היה חשש שירדפו המצרים אחריהם וישיגום ויחזירו למצרים, ורק כאשר "וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים", "אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה".

ומבואר כן בירושלמי פרק ערבי פסחים (פסחים פ"ה ה"ז), כתיב "בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו את השם", כשהקב"ה עושה לכם ניסים תהו אומרין שירה. ופריך שם, הרי גאולת מצרים, ור"ל שלא אמרו שירה אלא על הים. ומשני, שנייא היא שהיא תחילת גאולתן, ור"ל שלא נגאלו לגמרי עד ששקעו המצרים בים. והיינו כנ"ל שאין אומרין שירה רק לאחר גמר הנס.

(משלחן ר' אליהו ברוך - רבי אליהו ברוך פינקל)

פרשת המן

הנני ממטיר לכם לחם וגו': ר' יוסי פתח, "פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון". מה כתוב למעלה, "עיני כל אליך ישברו". כל בני העולם מצפים ונושאים עיניהם אל הקב"ה, משום זה, כל אלו בעלי האמונה צריכים בכל יום ויום לבקש מזונם מהקב"ה, ולהתפלל תפלתם עליו. מהו הטעם. משום שכל מי שמתפלל תפלתו אל הקב"ה על מזונותיו, גורם שיתברך על ידיו כל יום, אילן ההוא שמזון הכל בו. ואע"פ שנמצא עמו מזון, צריך לבקש עליו לפני הקב"ה ולהתפלל תפלתו על מזון כל יום, כדי שימצאו על ידו ברכות למעלה, בכל יום ויום. וזהו "ברוך ה' יום ושלום על דא לא לבעי" וכו': וע"כ, אין אדם צריך לבשל מזונות מיום ליום אחר, שלא לעכב מיום ליום אחר. ז"ש "ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו". "יום ביומו", הוא מדויק, חוץ מערב שבת לשבת, כמו שהעמדנו. ואז נמצא הקב"ה מלא ברכות בכל יום. ואז כתוב, "פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון". מהו רצון. היינו רצון ההוא שנמצא מעתיקא קדישא, שהוא כתר, ויוצא ממנו רצון שיהיה נמצא מזון לכל. ומי שמבקש על מזון בכל יום ויום, ההוא

נקרא בן נאמן, בן, שבשבילו נמצא ברכות למעלה... (כו).... כל אלו בני האמונה יוצאים ולוקטים ומברכים עליו את השם הקדוש. ומן ההוא היה מעלה ריחות של כל הבשמים שבגן עדן, כי בו נמשך ויורד למטה. כשמשומו לפניו, כל טעם שהיה רוצה לטעום טעם אותו. ומברך למלך הקדוש העליון. ואז המן מתברך במעיו, והיה מסתכל וידע למעלה וצפה בחכמה עליונה, ועל זה הם נקראים דור דעה. ואלו היו בני אמונה, ולהם ניתנה התורה להסתכל בה, ולדעת דרכיה. כעין זה אלו שאינם מאמינים בהקב"ה, אינם רוצים להסתכל בדרכיו, והם רוצים להטריח עצמם כל יום אחר מזון, ימים ולילות, מפחד, אולי לא יעלה בידם פת לחם. מי גרם להם זה, משום שאינם בני אמונה. אף כאן "שטו העם ולקטו", שטו בשטות של עצמם, ורצו להטריח עליו, ז"ש, "וטחנו ברחים". ואחר כל טרחה הזאת לא עלה בידם, אלא כמו שכתוב, "והיה טעמו כטעם לשד השמן". ולא יותר. מי גרם להם זה, משום שלא היו בני אמונה.

(פירוש הסולם על הוה"ק, בשלח, אות שפד-תב)

הבריאה כפופה לעמלי התורה

"ויט משה את ידו על הים ויולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה וישם את הים לחרבה ויבקעו המים" (שמות יד, כא).

מסופר בגמ' (חולין ז, א) על עוד מעשה בו נקרעו המים, שרבי פנחס בן יאיר הלך פעם לקיים מצות פדיון שבויים, והגיע אל נהר גינאי, ולא יכול היה לעבור, וגזר רבי פנחס בן יאיר על הנהר להחלק ולהקרע לפניו ולפני בני לווייתו, וכך היה.

והקשה ה"אור החיים" הק' (בשלח יד, כז), דאם נקרע הים גם לפני רבי פנחס בן יאיר, אם כן מדוע יש התפעלות דוקא מקריעת ים סוף, ואין כל כך רעש גדול סביב אותו מעשה של קריעת המים שארע לרבי פנחס בן יאיר.

וביאר ה"אור החיים", שיותר חידוש היה בנס קריעת ים סוף, מאשר בקריעת הנהר לפני רבי פנחס, משום שבשעה שנקרע ים סוף לפני ישראל, היה זה בשעה שעדיין לא קבלו ישראל את התורה, ואז עדיין לא נחקק בחוקי הבריאה, שהטבע כולו כפוף לעמלי התורה, ולא היה לים להסכים להיחלק, ובכל זאת הים נבקע לפני ישראל, ולכן היתה התפעלות גדולה ממעשה זה, אך מעשה דרבי פנחס בן יאיר ארע אחרי שקבלו ישראל את התורה, ואז כבר היה חקוק בחוקי הבריאה, שהטבע כולו כפוף לתורה ולעמליה כדי לעשות כל אשר יגזרו עליהם, ולכן יותר פשוט הוא שכן הטבע צריך להשתנות בפני עמלי התורה.

ארבע אמות של הלכה

אם באמירת שירם הים יוצאים ידי חובת סיפור יציאת מצרים - עפ"י "נתיב המנהגים" מאת רבי אליהו דבורקס

"ג ע"ב שאם אמר הלכה שמוזכר בה יציאת מצרים יצא. ונראה לי דכל שכן אם אמר שירת הים דיצא".

אמנם ה"חתם סופר" בתשובתו הנדפסת בספר "ים התלמוד" ובהגהות על השו"ע (סי"ט ז) כתב: "ואני חוכך בזה מפני שלא נזכר בה יום צאתנו מארץ מצרים כי אם קריעת ים סוף והתורה הקפידה "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים" (שמות טז), אלא שחכמינו ז"ל הוסיפו גם קריעת ים סוף [ולכאורה משום שזה היה גמר היציאה], ומשום הכי עדיף אמת ויציב מפרשת יציאת, אבל שירת הים לחוד לא מועיל". וכך מובא שם בהגהות רעק"א ז"ל: "חתני הגאון משה סופר השיג (על ה"מגן אברהם") דהתורה הקפידה לזכור יום יציאה ממצרים ולא יום קריעת ים סוף".

נמצא שלדעת ה"מגן אברהם" יוצא ידי זכירת יציאת מצרים באמירת שירת הים, שגם בזה מתקיימת זכירת היציאה כיון שבקריעת ים סוף ומיתת מצרים נגמרת והושלמה היציאה. ואילו לדעת ה"חתם סופר" והרעק"א אינו יוצא בזה.

ברכות (יג, ב): ת"ר "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד" זוהי קריאת שמע של ר' יהודה הנשיא [אמירת פסוק זה בלבד] וכו'. חוזר וגומרה או אינו חוזר וגומרה [האם היה רבי חוזר ומשלים את קריאת שמע לאחר שסיים ללמוד עם תלמידיו, או אינו חוזר ומשלימה]. ר"ש ברבי אומר, חוזר וגומרה. א"ל בר קפרא לר"ש ברבי, בשלמא לדידי דאמרי אינו חוזר וגומרה היינו דמהדר רבי אשמעתא דאית בה יציאת מצרים וכו' [מטעם זה מחפש רבי בכל יום ללמוד הלכה שמוזכרת בה יציאת מצרים, שהרי אינו אומר פרשת יציאת וברכת אמת ויציב שבהן מקיימים מצות זכירת יציאת מצרים].

וכתב רש"י: "חוזר וגומרה לאחר שעמדו התלמידים מהדר לשנות לתלמידים בכל יום שמעתא דאית בה יציאת מצרים במקום פרשת יציאת ואמת ויציב בזמנה דזמן קריאת שמע". משמע מדבריו שיוצאים ידי חובת מצות זכירת יציאת מצרים לא רק באמירת פרשת יציאת אלא אפילו על ידי לימוד הלכה שיש בה הזכרת יציאת מצרים. כך כתב ב"מגן אברהם" (סי"ט ז ס"ק א'): "ואיתא בגמ' ברכות

סגולת אמירת השירה

תניא, אמר רבי אבא זכאה חולקיהון דאינון זוכאן למימר שירתא דא בהאי עלמה דזכאן למימר לה בעלמא דאתי וכו'. [תרגום: שנינו, אמר רבי אבא, אשרי חלקם של אלו האומרים את השירה הזאת בעולם הזה, שזוכים לאמרה בעולם הבא (כי מש"כ ויאמרו' - היינו בעוה"ז, 'לאמר' - היינו לעוה"ב. פי' מתוך מדבש)]. (זוה"ק ח"ב ס, א)

אמר ר' סימון, לא כל מי שהוא רוצה לומר שירה אומר, אלא כל מי שנעשה לו נס ואומר שירה, בידוע שמוחלין לו, עונותיו, ונעשה כבירה חדשה. ישראל כשנעשה להם נס אמרו שירה, שנאמר "אז ישיר משה ובני ישראל", ונמחלו כל עונותיהם, שנאמר "ויסע משה את ישראל מים סוף", מלמד שהסיע מהן חטאייהן שחטאו על ים סוף, שנאמר "וימרו על ים בים סוף". וכן אתה מוצא בימי ברק ודבורה שנעשה להם נס ואמרו שירה, שנאמר "ותשר דבורה וברק בן אבינועם" (שופטים ה, א), מנין שנמחלו להן עונותיהן, דסמך ליה אחר השירה "ויעשו בני ישראל (את) הרע", ואחר שירת דבורה כתיב "ויעשו בני ישראל", תחלת עשייתן, והיכן מה שעשו לשעבר, אלא שמחל להם הקב"ה בשעה שאמרו שירה. וכן הוא אומר בדוד שנעשה לו נס ואמר שירה, ומנין שנמחלו לו עונותיו, דכתיב אחר השירה: "ואלה דברי דוד האחרונים" (ש"ב כג, א), והיכן הם הראשונים, אלא מלמד שמחל לו הקב"ה כל עונותיו לשעבר. (מדרש תהלים יח)

יכוון בשירת הים שאומרים בכל יום, לאומרה

וכתר ההוא מפותח וחקוק בשמות הקדושים, כמו שנתעטר הקדוש ברוך הוא ביום ההוא שעברו ישראל את הים והטביע כל מחנות פרעה ופרשיו. משום זה צריך האדם לשום רצונו בשירה זו. וכל מי שזכה בה בעולם הזה, זוכה לראות את מלך המשיח בתקון כתר ההוא, ובכלי זיין שהוא חגור, וזוכה לשבח (יסוד יוסף, פרק מא)

כל האומר שירת הים בשמחה, ובעצמו שיער כאלו הוא ניצול מהים ופרעה וחילו הם נטבעו ואמר שירה, הנה משורר ששיע"ר כך מכפרים לו עונותיו. (צפורן שמיר [להרב חיד"א], קמז)

או יבואר, "אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר". להבין הלשון שאמר "ישיר" ולא אמר 'שר'. נראה לפרש בעזרת השם, דהנה הבעל שם טוב אמר פירוש הפסוק (תהלים קכא, ה) "ה' צלך", שהשם יתברך הוא מתנהג עם האדם גם כן כמו הצל, כמו שכל מה שהאדם עושה גם הצל עושה, כן הבורא ברוך הוא מתנהג עם האדם גם כן כמו שהוא עושה. ונמצא כשישראל אמרו השירה בשעת גאולת מצרים אזי היה הקב"ה גם כן שר כביכול את השירה הזאת. והנה "ישיר" לשון יפעיל הוא, וכך פירוש הפסוק, "אז ישיר", כלומר שישראל פעלו בשירתם, את השירה הזאת לה', כלומר שהקב"ה כביכול גם כן ישיר את השירה הזאת, ויאמרו לאמר", שהיו אומרים שיאמר השם יתברך גם כן את השירה. (קדושת לוי, בשלח)

בקול ובשמחה רבה, כאילו אותה שעה יצא ממצרים. שהרי אמרו במדרש, "ויסע משה את ישראל מים סוף", שהסיעם מעוונותיהם, שנמחלו על ידי השירה שאמרו, שכל מי שנעשה לו נס ואומר שירה מוחלין לו על כל עונותיו.

והנה אחר שצונו ה' לומר שירה זו בכל יום, כדכתיב "ויאמרו לאמר", וכדכתיב רשב"י (בזוה"ק) שרוצה לומר שנאמר אותה בכל יום בשמחה רבה כשעת ראשונה שאמרנו אותה, ודאי כח סגולתה כל יום כשעה ראשונה למהדרין. (ספר חרדים פרק עג)

ויאמר שירת הים בזמרה ושיר ושבחה מלא במלא. והזוכה לומר אותה כראוי בעולם הזה, זוכה לאומרה לעתיד עם כל ישראל.

(סדר היום, תפילת שחרית)

דע המבואר בזוהר שם (תרומה קלב, א), כי בשעה שאומר שירת הים, אתעטרא השכינה באותו פעם בההוא כתר דאזמין קוב"ה לאתעטרא למלכה משיחא, וההוא כתר חקוקה בו שמות הקדושים שהיו גליפי' בההוא זימנא דעברו ישראל בים סוף, בגין דא בעי בר נש לשווא רעות' בהאי שירתא, וכל מאן דזכי לה בהאי עלמא (פי' האומרה בכוונה גדולה) זכי למחזי מלכא משיחא בתיקוני דההוא כתר ובכלי מלחמתו לעתיד לבוא, וזכי לשבחא האי שירתא תמן [פירוש הסולם: בה בשעה שנאמר שירת הים, מתעטרת כנסת ישראל בכתר ההוא, שעתידי הקדוש ברוך הוא לעטר את מלך המשיח.